

SÄTT PÅ I...

SKÅNE

Pekskärmen

- några erfarenheter kring pekskärmen
som metod i offentlig miljö

SRHR:s rapport 2009:3

Några erfarenheter kring pekskärmen som metod i offentliga miljöer

Ett samarbetsprojekt mellan SRHR (Sexuell och Reproductiv Hälsa och Rättigheter),
Socialmedicinska enheten, UMAS, Region Skåne och KÖSSA (Kön, sexualitet och socialt
arbete), Hälsa och samhälle, Malmö högskola.

© Copyright SRHR
Layout omslag – Lotta Nordstedt, grafisk-form.nu
Medicinsk Informationsteknik, Malmö 2009
Foton baksida – Hans Knutagård © 2009

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Pekskärm	6
1.3 Varför pekskärmar?.....	7
2. SRHR:s studie	9
2.1 Undersökningen	9
2.2 Kunskapsfrågor kontra attityd- och beteendefrågor.....	9
2.3 Direkt feedback	12
2.4 Svartalernativ	17
2.5 Övriga frågor	18
2.6 Antal frågor	18
2.7 Test av frågor	18
2.8 Förberedelser.....	19
2.8.1 Utbildning och handhavande.....	19
2.8.2 Arbetslaget	20
2.8.3 Tid och plats för undersökning.....	21
2.8.4 Lokalt samarbete/lokal förankring	22
2.9 Ute på fältet	22
2.9.1 Hur ska datorerna placeras?	22
2.9.2 Uppmärksamhet och klädsel	23
2.9.3 Praktiska detaljer	23
3. Malmö högskolas studie.....	25
3.1 Projektgruppens förberedande diskussioner.....	25
3.2 Enkäten.....	26
3.3 Rollfördelningen.....	28
3.4 Mättnadspunkt	28
3.5 Arenorna i studien	28
3.6 Kontaktetableringen med arenorna	30
3.7 Metodmässiga reflektioner kring enkäten efter första provomgången.....	30
3.8 Erfarenheter och reflektioner	31
3.8.1 Pekskärm som teknisk lösning	31
3.8.2 Placering av pekskärmarna.....	31
3.8.3 Ljud- och ljusförhållanden	32
3.8.4 Marknadsföring på plats.....	32
3.8.5 Benägenhet att besvara enkäten	33
3.8.6 Tidsaspekten.....	33
3.8.7 Anonymitet.....	34
3.8.8 Respondenternas reaktioner	34
3.8.9 Alkohol.....	35
3.8.10 Sexuellt laddad miljö.....	35
3.8.11 Övriga observationer på fältet	36
3.8.12 Erfarenheter av den digitala enkäten	36
4. Summering	39
Referenser	41
Bilaga 1. SRHR:s enkät.....	42
Bilaga 2. Malmö högskolas enkät	44

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Sexuell och reproduktiv hälsa är ett viktigt område. Redan idag finns det en hel del kunskaper och erfarenheter om detta men samtidigt finns det flera kunskapsområden inom hiv/STI-prevention som behöver avtäckas och andra områden som behöver fördjupas. Både i det praktiska arbetet och inom forskningen arbetar olika aktörer för att tillägna sig mer och ny kunskap kring sexuell hälsa. I linje med detta valde Region Skåne att på olika arenor göra undersökningar med pekskärmar som är en ny metod inom detta område. SRHR (Sexuell och Reproduktiv Hälsa och Rättigheter) vid Socialmedicinska enheten och forskningsprogrammet KÖSSA (Kön, sexualitet och socialt arbete) vid Malmö högskola fick var för sig i uppdrag att testa metoden och dokumentera sina erfarenheter. Det är dessa erfarenheter som redovisas tillsammans i denna rapport.

Människor möts ständigt på olika platser och av olika anledningar. Dessa möten äger rum på exempelvis nattklubbar eller diskotek, ungdomsgårdar eller pubar och anledningarna kan vara att hitta partners för sex, kärlek eller en relation. För forskningen inom sexuell hälsa är det alltid angeläget att skaffa relevant och tidsenlig kunskap om hur människors handlingsmönster vid kontaktskapande och sexvanor ser ut för att kunna utveckla effektiva och målgruppsanpassade preventionsinsatser. Det är en förutsättning för att kunna bedriva ett gott folkhälsoarbete. Kunskapsinhämtningen förutsätter samtidigt väl fungerande metoder i att närma sig ett för många mycket privat och känsligt område som sexualitet.

Metoden som har utprovats handlar om att frågor ställs till personer via en bärbar dator, som är utrustad med en pekskärm, i den miljö där personen befinner sig. Frågorna besvaras genom att personen trycker på skärmen. På så sätt blir det enklare att ta reda på sexvanor och handlingsmönster på ett mer direkt sätt. Metoden underlättar även bearbetningen av materialet så att ny kunskap kan produceras mer effektivt. I det följande beskrivs de två olika aktörernas erfarenheter.

SRHR är ett programområde vid Socialmedicinska enheten, UMAS, Region Skåne och har som ett av sina uppdrag att inhämta, producera och förmedla ny kunskap inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Forskningsprogrammet KÖSSA ingår i fakulteten Hälsa och samhälle vid Malmö högskola. Här bedrivs forskning inom sexologi, sexualitet och sexuell hälsa.

SRHR och KÖSSA har haft skilda perspektiv och syften med sina studier. Trots detta innehåller rapporten en del upprepningar som författarna är medvetna om. Samtidigt är det en styrka att Malmö högskola och Region Skåne kan samverka kring ett gemensamt projekt. Författare till rapporten är Lisa Wieslander, Jakob Axelsson och Hans Knutagård, SRHR och Jack Lukkerz och Niklas Eriksson, Malmö högskola.

1.2 Pekskärm

Först en kortfattad förklaring till vad en pekskärm är. En pekskärm är en dator, bärbar eller stationär, med därtill hörande bildskärm som används vid någon form av datainsamling på fältet. Datorn utrustas med en digital enkät som på begäran visas på skärmen. Respondenten navigerar genom att ”peka” sig fram på skärmen och avger svar genom att markera ett givet alternativ/givna alternativ.

Att arbeta med undersökningar via pekskrmar är inte något nytt. Framför allt handlar det om att mäta människors upplevelser av en tjänst man tillhandahållit. Till exempel har det under ett antal år genomförts undersökningar i turistbranschen med fokus på hur resenärer och turister uppfattar servicen och bemötandet på och runtomkring flygplatser och hotell. Även inom vården har pekskrmsundersökningar introducerats på senare år. Där har en speciell metod utvecklats för att mäta patienters upplevelser av kvaliteten i vården, KUPP (Kvalitet Ur Patientens Perspektiv)¹. Vidare har pekskrmar använts inom vård och omsorg av handikappade barn² och inom hälso- och sjukvården vid insamling av data kring patienters självupplevda hälsa³. Detta är bara några exempel på områden där pekskrmar tillämpats.

---

¹ F Spak, A Andersson, 2007; Enheten för socialmedicin, avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, Institutionen för medicin vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet

² A Morell, 3/2005; Forsknings- och utvecklingsenheten, Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne

³ H Rutberg, A Sommer, T Skau, 2001; Läkartidningen, 25:2001, volym 98

SRHR och Malmö högskola har samarbetat med företaget ImproveIT (www.improveit.se) i Halmstad, ett av flera företag som arbetar med pekskärmar som metod för att samla in material inom olika områden. Företaget har tillhandahållit pekskärmar, lagt in frågor i datorerna samt i ett första skede tagit hand om det erhållna materialet.

Vid varje undersöknings slut har användaren via e-post skickat det insamlade materialet till företaget som har gjort en första enkel bearbetning av det och sedan skickat det tillbaka i form av en enkel deskriptiv skriftlig rapport. Materialet har också erhållits i filformat som sedan lagts in i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) för att man ska kunna arbeta vidare med det⁴.

Vad gäller anonymitet har personalen på ImproveIT tystnadsplikt angående såväl enskilda svar som undersökningen som helhet. All insamlad data lagras i låsta lokaler och sparas i tio år. De följer även internationella regler för undersökningar, fastställda av ESOMAR (The world organisation for enabling better research into markets, consumers and societies) och PUL (Personuppgiftslagen).

1.3 Varför pekskärmar?

Som inledningsvis påtalades är det inte något nytt fenomen att genomföra undersökningar med pekskärmar, det har gjorts inom en rad olika områden så länge det har funnits teknisk möjlighet för detta. Däremot är undersökningar med pekskärmar inom området sexuell hälsa, åtminstone vad vi författare känner till, något nytt.

Metoden med pekskärmar för med sig flera olika fördelar i relation till andra undersöknings- och insamlingsmetoder. Ur ett målgruppsperspektiv är spontanitet en sådan fördel. Att låta en person svara på frågor genom att enkelt trycka på en pekskärm gör, tror vi, att det är enklare för respondenten att svara ärligt och utan förbehåll. Till skillnad från till exempel pappersenkäter, som personer får fylla i och sedan lämna in alternativt skicka in, lämnar pekskärmundersökningar förhållandevis lite tid till att ge tillrättalagda svar. På så vis borde man komma närmare den personliga uppfattningen.

---

⁴ Bearbetningen i SPSS har skett enbart i SRHR:s studie.

Ur användarens perspektiv är en fördel att all data lagras direkt och kan bearbetas omgående. En i vissa fall tidsödande inmatning av data är därmed inte längre nödvändig. En annan fördel är att datorn kan vara i drift i princip dygnet runt. Dock bör man vara medveten om att datorer är stöldbärliga, vilket gör någon form av uppsikt nödvändig.

Andra fördelar ur både målgruppens och användarens perspektiv är att man på ett ganska enkelt sätt kan målgruppsanpassa undersökningar genom att man kan fråga människor direkt på plats, till exempel på en nattklubb. Genom att använda pekskärmar når man människor där de är och slipper således problem med bortfall. Metoden borgar i stor utsträckning (det finns vissa begränsningar, vilket vi återkommer till) för anonymitet vilket också borde leda till en större andel uppriktiga svar än genom andra metoder.

En annan fördel med att samla in material via pekskärmar är att det på ett ganska enkelt sätt går att dela upp frågorna i olika uppföljningsfrågor. Följdfrågor kan ställas utan att den som svarat på en tidigare fråga behöver läsa igenom de andra frågorna, respondenten förs automatiskt vidare till nästa fråga. Det finns också möjlighet att ha frågorna på flera olika språk. Respondenten kan själv välja språk inledningsvis.

Pekskärmen ger även möjlighet att lägga in visuella illustrationer, att i pedagogiskt syfte visa rätt svar i samband med att frågor ställs, och att utföra datainsamling i mörker, då skärmen avger så pass mycket ljus att man med enkelhet kan läsa frågorna även om det är mörkt.

I kapitel 2 kommer en redovisning av SRHR:s erfarenheter och i kapitel 3 beskriver Malmö högskola sitt arbete. I kapitel 4 summeras erfarenheterna och en checklista presenteras.

2. SRHR:s studie

Nedan följer en sammanfattning utifrån SRHR:s erfarenheter kring vilken typ av frågor som fungerar bra, olika svarsalternativ, för- och nackdelar beroende på vilket syfte undersökningen har samt vilket antal frågor som är skäligt att ha med. Först kommer en kortfattad presentation av den undersökning som vi har genomfört.

2.1 Undersökningen

Den undersökning som vi genomförde (se bilaga 1) bestod av 33 frågor samt sex frågor kring bakgrundsvariabler. Undersökningen var indelad i olika delar varav den första delen bestod av 13 kunskapsfrågor. Respondenterna svarade på frågorna genom att kryssa i olika alternativ där ofta mer än ett svarsalternativ kunde vara rätt. För att denna del även skulle fungera som en inlärningsprocess visades det rätta svaret om man svarade fel på en fråga.

Del två bestod av nio frågor angående attityder och beteenden kring sexuell hälsa där respondenten på de första sex frågorna skulle markera det hon/han ansåg stämma bäst in på sig själv. Alternativen var *Instämmer helt*, *Instämmer, men inte helt*, *Instämmer till viss del* och *Instämmer inte alls*. Därefter kom tre frågor med svarsalternativen *Ja/Nej/Vet ej* med följdfrågor om man svarade *Nej* på den första frågan och *Ja* på de följande två frågorna.

Den tredje delen bestod av tio frågor kring vårt material och vår metod för att få direkt feedback samt en öppen fråga som löd *Jag saknar information om*. Sist i undersökningen fanns det sex frågor kring bakgrundsvariabler, till exempel ålder, kön och sexuell läggning.

2.2 Kunskapsfrågor kontra attityd- och beteendefrågor

I vår undersökning provade vi några olika former av frågor varav kunskapsfrågor och attityd- och beteendefrågor var de mest framträdande. Den sista delen bestod av frågor kring vårt material och metoden, mer om det i nästa avsnitt.

Vad som avgör om kunskapsfrågor eller attityd- och beteendefrågor ska användas beror naturligtvis på undersökningens syfte. Är syftet att testa kunskapen hos en grupp eller att

informera och öka kunskapen hos populationen kan kunskapsfrågor vara ett bra verktyg. Handlar det däremot om att få kännedom om människors attityder och beteenden så är ju självklart den typen av frågor att rekommendera.

Frågor av personlig karaktär, det vill säga attityd- och beteendefrågor, upplevde vi som enklare att svara på och bättre anpassade för pekskärmsundersökningar. Det är då metoden med pekskärmar allra bäst kommer till sin rätt. Respondenterna svarar snabbt och enkelt utan att tänka efter alltför länge om de har svarat ”rätt”.

Exempel på en fråga om beteende som vi hade i vår undersökning är: *Jag använde kondom vid mitt senaste samlag.* Resultatet fördelar sig enligt nedanstående tabell:

Tabell 1. Jag använde kondom vid mitt senaste samlag.

	Antal	Procent
ja	79	34,3
nej	137	59,6
vet ej	14	6,1
Totalt	230	100,0

Exempel på en fråga om attityder är: *Jag tycker det är känsligt/svårt att föreslå kondom när jag ska ha samlag med någon jag inte känner så bra.*

Tabell 2. Jag tycker det är känsligt/svårt att föreslå kondom när jag ska ha samlag med någon jag inte känner så bra.

	Antal	Procent
instämmer helt	30	13,0
instämmer, men inte helt	36	15,7
instämmer till viss del	55	23,9
instämmer inte alls	109	47,4
Totalt	230	100,0

Attityd- och beteendefrågorna gick snabbare för respondenterna att svara på vilket underlättade genomförandet och ökade därmed möjligheterna att fler personer deltog i undersökningen. En annan erfarenhet som vi har gjort var att frågor som ligger nära i tid för respondenterna var enklare och gick snabbare att svara på.

Vad gäller svarsalternativ gjorde vi den erfarenheten att det hade varit enklare att lägga ihop de två mittenalternativen *Instämmer, men inte helt* och *Instämmer till viss del*. Det var först när vi började analysera svaren som vi förstod att det var svårt att uttyda någon väsentlig skillnad dem emellan.

I delen med kunskapsfrågor använde vi oss av frågor där mer än ett svarsalternativ kunde vara rätt. Ett exempel på en fråga vi ställde för att kontrollera kunskapen om kondomer var:

Kondom bör användas för att minska risken att smittas av hiv och andra sexuellt överförbara infektioner vid:

A. Anala samlag B. Orala samlag C. Vaginala samlag

Samtliga svarsalternativ är rätta kring denna fråga. Svaren fördelade sig enligt följande:

88 % av respondenterna ansåg att kondom bör användas vid vaginala samlag, 66 % vid anala samlag och 42 % vid orala samlag.

Att ha frågor där flera alternativ kan vara rätta var problematiskt av flera olika skäl. Det tar längre tid att besvara dessa frågor, det kan skapa missförstånd hos respondenten och det är svårare att analysera denna typ av frågor. Det går till exempel inte att veta om respondenten anser att samtliga alternativ på en viss fråga är rätta eller om hon/han fyller i alla alternativ för att vederbörande inte har en aning om vilket som är rätt och på så sätt i varje fall får något eller några svar rätt. Dessutom tenderar alla som svarar på frågorna att vilja svara rätt vilket leder till att de ofta tänker efter ganska länge kring varje fråga. Ett annat problem med att ha flera alternativ som är rätta är att respondenterna kan ha missat den informationen utan att vi känner till det och därmed bara svarar ett alternativ.

En fördel med kunskapsfrågor är däremot att de har fungerat som ett bra verktyg för att skapa kontakt med ungdomar. Det visade sig vara ett bra diskussionsunderlag då ungdomarna ofta reflekterade över frågorna och började diskutera, både med oss och med sina kompisar. Det går således alldeles utmärkt att också använda pekskärmar som instrument för att inleda diskussioner och för att få ungdomar att reflektera över sina kunskaper och sitt beteende.

En annan fördel med kunskapsfrågor är den pedagogiska processen. I de fall vi använt oss av kunskapsfrågor har det rätta svaret på frågan visats om respondenten svarat fel. Detta för att undersökningen samtidigt skulle fungera som en inlärningsprocess för dem som besvarade frågorna. Ytterligare ett steg i en pedagogisk process skulle kunna vara att respondenterna får

med sig de rätta svaren hem i form av en broschyr eller liknande. Något vi kommer att pröva vid nästa tillfälle.

2.3 Direkt feedback

En annan form av frågor eller undersökning där pekskärmar kan fungera bra är om man vill ha snabb respons. På ett förhållandevis snabbt och smidigt sätt kan man få direkt återkoppling på något genom att använda pekskärmar. I den undersökning som vi genomförde ställde vi några frågor kring det marknadsföringsmaterial som vi delade ut för att på ett snabbt och enkelt sätt få en uppfattning om huruvida budskapet gick fram och hur det uppfattades. Materialet bestod av tre olika roll-ups, ett konvolut (liten plastficka med två fickor) som innehöll information om var man kan testa sig för hiv/STI i Skåne, information om klamydia samt ett säkrare sex- budskap med fokus på att man ska använda kondom. Konvolutet innehöll också två kondomer och en förpackning med glidmedel.

De två första frågorna vi ställde gällde våra roll-ups. Som framgår av tabell 3 nedan instämde drygt 60 % av respondenterna helt eller instämde, men inte helt, i att roll-upen fångade deras uppmärksamhet. 75 % av respondenterna tyckte att budskapet var tydligt, tabell 4.

Ett problem med just denna fråga var att en del av respondenterna inte visste vad en roll-up var. I några fall var vi tvungna att förklara vad det var och detta påverkade troligtvis resultatet av denna fråga i en negativ riktning.

Tabell 3. Jag tycker att roll-upen fångade min uppmärksamhet.

	Antal	Procent
instämmer helt	74	32,3
instämmer, men inte helt	68	29,7
instämmer till viss del	46	20,1
instämmer inte alls	41	17,9
Totalt	229	100,0

Tabell 4. Jag tycker att budskapet på roll-upen är tydligt.

	Antal	Procent
instämmer helt	104	45,4
instämmer, men inte helt	69	30,1
instämmer till viss del	35	15,3
instämmer inte alls	21	9,2
Totalt	229	100,0

Nästkommande frågor handlade om det konvolut som vi delade ut och hur respondenterna uppfattade informationen och innehållet i det. Förutom information innehöll konvolutet två kondomer och en förpackning med glidmedel.

Framsidan på konvolutet bestod av följande bild:

Tabell 5. Jag tycker att framsidan av konvolutet är tydligt och lätt att förstå.

	Antal	Procent
instämmer helt	123	54,9
instämmer, men inte helt	57	25,4
instämmer till viss del	35	15,6
instämmer inte alls	9	4,0
Totalt	224	100,0

Som framgår av tabellen instämde cirka 80 % av respondenterna helt eller till viss del i att budskapet på framsidan var tydligt. En faktor som vi ska ha i minnet vid analysen av denna och nästkommande frågor är det faktum att respondenterna inte haft särskilt mycket tid att titta igenom materialet innan de besvarade frågorna. Detta kan naturligtvis påverka resultatet. Men samtidigt har det gett oss en tydlig fingervisning att de flesta uppfattat budskapet i materialet.

På insidan av konvolutet fanns följande bild med information om var man kan testa sig för hiv/STI i Skåne:

Här kan Du testa Dig för hiv/STI i Skåne!

UMAS i Malmö
Centrum för sexuell hälsa - 040-331747
www.sexuellhalsa.umas.se

Universitetssjukhuset i Lund
STD-mottagning - 046-17 21 13
Infektionskliniken - 046-17 18 54

Lasarettet i Helsingborg
Könsmottagningen - 042-406 23 09

Centralsjukhuset i Kristianstad
Hudmottagningen - 044-309 16 50
Infektionskliniken - 044-309 16 00

Ängelholms sjukhus
Hudmottagningen - 0431-812 60

Gratis klamydiatest via Internet
www.klamydiatest.nu

Ungdomsmottagningarna för Dig under 23 år
www.skane.se/ungdomsmottagningen

SKÅNE

För mer info se www.skane.se

Tabell 6. Jag tycker att informationen om var jag kan testa mig är bra.

	Antal	Procent
instämmer helt	161	71,9
instämmer, men inte helt	36	16,1
instämmer till viss del	22	9,8
instämmer inte alls	5	2,2
Totalt	224	100,0

Närmare 90 % av respondenterna instämde helt eller till viss del i att informationen var bra.

Nästa sida på insidan av konvolutet bestod av nedanstående informationstext om klamydia.

LITE OM KLAMYDIA.

Du får klamydia av en bakterie som kan finnas i urinvägar, vagina, ändtarm och svalg som smittar vid samlag och andra oskyddade sexuella kontakter. Klamydiainfektionen behöver inte ge några speciella problem, hälften av dem som smittats vet inte ens om det.

Symtom kan vara, 3-20 dagar efter smittan, sveda, smärta när man kissar och flytningar.

Testning sker genom ett enkelt urinprov. Beställ hem gratis test från www.klamydiatest.nu Klamydia behandlas med antibiotika av läkare.

Tabell 7. Jag tycker att informationen om klamydia i konvolutet är bra.

	Antal	Procent
instämmer helt	140	62,5
instämmer, men inte helt	66	29,5
instämmer till viss del	15	6,7
instämmer inte alls	3	1,3
Totalt	224	100,0

Över 90 % av dem som besvarade frågorna ansåg att informationen om klamydia var bra.

På baksidan av konvolutet fanns följande text:

Tabell 8. Jag förstår innebörden i korrekt och konsekvent kondomanvändning som står i konvolutet.

	Antal	Procent
instämmer helt	139	62,6
instämmer, men inte helt	62	27,9
instämmer till viss del	15	6,8
instämmer inte alls	6	2,7
Totalt	222	100,0

Drygt 60 % av respondenterna förstod budskapet helt och cirka 30 % till viss del.

De två sista frågorna (se s. 40) om materialet handlade om utdelningen av kondomer och om respondenterna kommer att använda kondomerna som de fått.

Tabell 9. Jag uppskattar utdelning av gratiskondomer.

	Antal	Procent
instämmer helt	212	93,4
instämmer, men inte helt	7	3,1
instämmer till viss del	5	2,2
instämmer inte alls	3	1,3
Totalt	227	100,0

Över 90 % av respondenterna instämde helt i att de uppskattar utdelning av gratiskondomer.

Tabell 10. Jag kommer att använda kondomerna jag fått.

	Antal	Procent
instämmer helt	137	60,4
instämmer, men inte helt	40	17,6
instämmer till viss del	20	8,8
instämmer inte alls	30	13,2
Totalt	227	100,0

60 % av respondenterna instämde helt i att de kommer att använda kondomerna och knappt 18 % instämde, men inte helt.

Avslutningsvis kan vi konstatera att svaren på dessa frågor var mycket värdefulla för oss. Det gav oss en möjlighet att efter varje undersökningstillfälle kontrollera om respondenterna hade uppfattat det budskap vi ville föra ut eller om vi behövde ändra på något till nästa gång.

2.4 Svartalernativ

Vilka svarsalternativ man väljer beror i första hand på vilka frågor man ställer, syftet med undersökningen och vad man vill undersöka. I delen med attityd- och beteendefrågor har vi provat både frågor med svarsalternativen *Ja/Nej/Vet ej* och frågor som besvaras med de fyra alternativen *Instämmer helt*, *Instämmer, men inte helt*, *Instämmer till viss del* och *Instämmer inte alls*. Vi valde att ha fyra Instämmer-alternativ eftersom det annars kan vara enkelt för respondenter som är osäkra att välja mittenalternativet. I efterhand har vi trots detta kommit fram till att det räcker med tre alternativ då de två mittenalternativen är snarlika.

Frågor med svarsalternativen *Ja/Nej/Vet ej* har oftast gått snabbare att besvara för respondenterna. Kanske för att de inte i lika hög grad behöver fundera och ta ställning till ett alternativ. Vi har också provat att ha öppna svarsalternativ på en fråga. Den besvarades genom att ett tangentbord kom upp på pekskärmen och respondenten fick där skriva sitt svar. Detta alternativ kan vara bra i vissa fall, om man till exempel vill ha ett exakt svar, men det är viktigt att notera att det tar tid att besvara öppna svarsalternativ. Dessutom genererar det mycket arbete vid sammanställningen och analysen av materialet. Vi fick till exempel ett ganska spretigt material på vår öppna fråga som var svårt att bearbeta och analysera.

2.5 Övriga frågor

I vår undersökning lade vi frågor kring bakgrundsvariabler sist för att de inte skulle ta tid i början och därmed få respondenten att tröttna eller skrämna bort vissa respondenter som av en eller annan anledning inte ville uppge personliga uppgifter. Vi ville hellre att undersökningen skulle starta direkt. Skulle vi däremot lägga frågor kring bakgrundsvariabler först så skulle vi därmed kunna anpassa frågorna efter kön, sexuell läggning, civilstånd och så vidare. Till exempel skulle vi kunna ställa frågor riktade till enbart killar eller till enbart tjejer som definierar sig som homosexuella. Detta skulle göra att respondenten känner att frågorna är riktade till just honom/henne i större utsträckning. Dessutom skulle vi kunna styra undersökningen i högre grad genom att låta vissa grupper, som vi är särskilt intresserade av, svara på vissa utvalda frågor. Nästa gång kommer vi att göra på detta sätt.

En annan tanke som framkommit under vårt arbete är att införa någon form av åldersgräns för att få delta i undersökningen då vi enbart var intresserade av målgruppen ungdomar/unga vuxna. Eftersom vi endast lät vårt omdöme avgöra om vederbörande såg ut att tillhöra målgruppen fick vi med några yngre respektive äldre än vår tänkta målgrupp. Detta är i och för sig inget större problem eftersom man enkelt kan sortera bort respondenters svar i efterhand men riktar sig undersökningen till en mer specifik målgrupp kan detta vara något att fundera över.

2.6 Antal frågor

En erfarenhet vi har erhållit är att frågorna inte får vara för många. Vid några tillfällen avbröt respondenter undersökningen med hänvisning till att det tog för lång tid och att frågorna var för många trots att den var relativt kort. Vår undersökning bestod av 33 frågor, sex frågor kring bakgrundsvariabler och fyra följdfrågor som respondenterna kom till om de uppgav ett visst svar på några av frågorna. Att besvara enkäten tog sex till åtta minuter. Vår erfarenhet är att 20–25 frågor, som tar fem till sex minuter att besvara, borde vara ett bra antal för att minska risken att någon respondent avbryter undersökningen.

2.7 Test av frågor

Som vid alla liknande undersökningar är det viktigt att testa alla frågor på personer som tillhör den tilltänkta målgruppen innan undersökningen startar. Detta kan man med fördel göra under processen när frågorna utformas, allt för att undvika frågor som kan misstolkas eller är för

svåra att svara på. När vi utformade frågor till vår undersökning testade vi dem kontinuerligt på målgruppen i olika sammanhang. När vi sedan var klara med alla frågor testade vi dem ytterligare en gång och mätte samtidigt hur lång tid det tog att svara på alla frågor.

Trots att vi hade testat alla frågor på den tilltänkta målgruppen stötte vi på ett problem ute på fältet. Det var i samband med att vi gjorde en undersökning med pekskärmar på regnbågsfestivalen i Malmö där det var ett flertal tjejer som påpekade att frågorna inte var anpassade för tjejer som har sex med tjejer. En lärdom som vi har dragit av detta är att man bör tänka efter noga i arbetet med frågorna och testa dem på flera olika tänkbara målgrupper.

Finns möjligheten att använda samma frågor som någon annan tidigare använt – under förutsättning att frågorna är relevanta och passar undersökningen – är det ett bra alternativ. Detta kan vara bra när vi önskar jämföra materialet i vår egen studie med andra redan tidigare genomförda undersökningar. En annan fördel är att frågorna förhoppningsvis redan är testade och således fungerar bra utan risk för missuppfattningar eller oklarheter.

2.8 Förberedelser

När frågorna var klara och prövade på målgruppen var nästa steg att ge sig ut på fältet med pekskärmarna. Men innan vi begav oss ut fanns det några viktiga faktorer att tänka på som underlättade vårt arbete.

2.8.1 Utbildning och handhavande

Innan pekskärmsundersökningen sätter igång är det bra om de personer som ska genomföra arbetet ute på fältet får utbildning i handhavandet av datorerna. Detta är något som det företag som tillhandahåller pekskärmarna ofta kan bistå med. Själva utbildningstillfället bör inte ligga för långt bort i tiden innan undersökningen sätter igång då risken finns att de glömmer vad de lärt sig. Det är också bra att utse en person i gruppen som bär huvudansvaret för datorerna och överföringen av data efter varje undersökningstillfälle samt ansvarar för hanteringen av det insamlade materialet. Vi hade till exempel en person som var huvudansvarig för projektet under hela perioden.

Vidare är det viktigt att testa hur och om datorerna fungerar innan man ger sig ut på fältet. Vid vårt första undersökningstillfälle startade inte en av våra datorer på grund av fel på uppladdningen. Detta hade kunnat undvikas om vi hade varit mer noggranna med att

kontrollera samtliga datorer innan vi gav oss ut den första gången. Detta misstag upprepades inte eftersom vi tog för vana att alltid kontrollera statusen på datorerna.

Det är också viktigt att se till att datorerna är rengjorda och fullt uppladdade inför varje undersökningstillfälle. Det är inte särskilt roligt att vara på plats med oladdade eller svagt laddade datorer. Det är därför också viktigt att kontrollera hur länge batterierna håller efter varje uppladdning. För de datorer som vi hyrde varierade tiden mellan cirka 45 minuter och upp till två timmar. Ett alternativ är att se till att det finns eluttag på den plats där undersökningen ska genomföras.

2.8.2 Arbetslaget

Att arbeta med pekskrämsundersökningar är inte något som ska göras på egen hand. För att få bäst effekt av arbetet med pekskrämsundersökningar på offentliga platser bör man vara några stycken. I vår grupp ingick Mahmoud Azzam, Julius Eliasson och Mikael Håkansson. Hur många personer som behövs beror framför allt på antalet pekskräms som man har till förfogande och hur många människor som rör sig i miljön där undersökningen sker. Att vara ett antal personer gör att man på ett smidigt sätt kan fördela arbetet mellan sig beroende på hur miljön ser ut. Ibland behövs till exempel en eller flera personer som lockar folk till pekskrämsarna och ibland behövs det någon extra personer som vakar över pekskrämsarna.

Finns det till exempel bord som datorerna kan placeras på så behöver gruppen inte bestå av fler personer än antalet datorer. Finns det däremot inget bord tillgängligt, utan datorerna måste hållas av respondenterna då enkäterna fylls i, är det bra om gruppen består av några fler personer. Detta beror på att datorerna då är ”ute på vift” och det bör finnas åtminstone någon extra som hjälper till att ha uppsyn över datorerna och annat material som finns på plats (roll-ups, väskor, jackor etc.) och som kan svara på frågor. Det är bra att utse två kontaktpersoner som teamet kan hänvisa till om svåra frågor uppstår eller om pressen är närvarande.

Som nämndes tidigare hade vi en person som var ansvarig för hela projektet och som alltid var med vid undersökningarna. Denna person ansvarade för att datorerna fungerade och för att skicka iväg materialet efter varje undersökningstillfälle. Utöver projektledaren hade vi en grupp på tre personer i arbetslaget. Alla var inte med vid alla tillfällen men vi var minst tre personer om undersökningen skedde inomhus och minst fyra personer om undersökningen skedde utomhus.

De personer som ska arbeta med pekskärmsundersökningar bör vara öppna, sociala och ha lätt för att ta kontakt med människor samt avspegla målgruppen. Det är också positivt om de personer som arbetar har vissa grundläggande kunskaper om ämnet som undersökningen berör eftersom vår erfarenhet är att det ofta uppstår frågor och diskussioner kring ämnet. Innan pekskärmsundersökningen sätter igång bör gruppen därför prata ihop sig och vara helt klar över syftet och målet med undersökningen. Detta gör att arbetet underlättas då det blir lättare för gruppen att informera om undersökningen och svara på frågor.

2.8.3 Tid och plats för undersökning

Var undersökningen ska genomföras beror i första hand på vilken målgrupp man vill nå. Den första viktiga faktorn vid val av plats för undersökningen är, av förklarliga skäl, att rätt personer finns tillgängliga, det vill säga målgruppen för undersökningen. Våra erfarenheter är att det är positivt om man väljer tid och plats för undersökning där det är mycket folk i rörelse. Gärna där personer har möjlighet att ta en paus och inte är alltför stressade för att delta i en undersökning.

Vi har genomfört undersökningar på elva olika platser runt om i Skåne och har olika erfarenheter från alla dessa platser. Där det fungerade bra, det vill säga där det var lätt att hitta respondenter i vår målgrupp som ville ställa upp, var det ofta mycket folk i rörelse som hade tid att stanna ett tag för att prata och vara med i undersökningen. Å andra sidan var vi på ställen där det var mycket folk men ändå svårt att få dem att vara med i undersökningen. Trots att förutsättningarna kan uppfattas vara lika är det olika faktorer som påverkar utfallet.

På en högskola, Alnarps lantbruksuniversitet, fungerade till exempel arbetet väldigt bra och på en annan högskola, Campus Helsingborg, fungerade det mindre bra trots att de yttre förutsättningarna var lika. På Campus i Helsingborg var vi på World Aids Day, WAD, och genomförde vår undersökning i samverkan med P6, Projekt Sex, som också var på plats för att uppmärksamma World Aids Day. Det var även andra organisationer på plats och det uppstod i det närmaste konkurrens om studenternas uppmärksamhet. På lantbruksuniversitetet i Alnarp samarbetade vi också med P6 som var på plats för att informera om sin verksamhet men där uppstod inte samma konkurrenssituation om studenterna. Stämningen på Alnarp var lugnare och folk var inte lika stressade. Dessutom var det inte heller några andra föreningar på plats som konkurrerade om studenternas uppmärksamhet vilket gjorde att allt fungerade bättre.

Det är således flera olika faktorer som påverkar huruvida arbetet fortskrider planenligt eller inte. En del faktorer kan man påverka och andra inte. Att till exempel stå ute en regnig och blåsig måndagsförmiddag är inte särskilt roligt för vare sig de som genomför undersökningen eller presumtiva respondenter. Att välja tid och plats för undersökningen handlar i mångt och mycket om sunt förnuft. Att tänka efter var man själv skulle kunna tänka sig att stanna upp och ha tid för att delta i en kortare undersökning är bra att ha i bakhuvudet när undersökningen planeras.

2.8.4 Lokalt samarbete/lokal förankring

Vid nästan alla tillfällen då vi varit på plats med våra pekskrmar har vi samarbetat med lokala ungdomsmottagningar och studentorganisationer. Då vi varit på högskolor och universitet tillsammans med studentorganisationer har vi i vissa fall erfarit en viss konkurrens med studentorganisationerna om att locka till sig folk. Detta har inte upplevts i samverkan med ungdomsmottagningar då de inte haft samma fokus eller tillgång till material och information som de velat sprida. Det har däremot alltid känts positivt att förankra undersökningen lokalt på samtliga platser av andra anledningar, till exempel lokal kännedom.

2.9 Ute på fältet

Väl ute på fältet finns det inte så mycket annat att göra än att hoppas att förberedelserna varit tillräckliga och att respondenter finns på plats. För att underlätta arbetet på fältet har vi dock noterat några faktorer som förenklade vårt arbete.

2.9.1 Hur ska datorerna placeras?

Utifrån vår erfarenhet har vi märkt att det underlättar om datorerna kan placeras på ett bord med en stol till respektive dator. Detta underlättade både för oss själva genom att vi hade bra uppsikt över datorerna och även för respondenterna som kunde sitta ner i lugn och ro och svara på frågorna. Att använda bord och stol är också positivt för att få respondenterna att svara på frågorna enskilt. Finns det en vägg i närheten kan det vara bra att placera datorerna så att respondenten sitter med ryggen mot väggen så att det inte kan stå personer bakom och se skärmen. Är det flera personer som samtidigt hjälps åt att svara på frågorna kan detta inverka på de erhållna svaren då kompistryck kan påverka. Det är därför viktigt att se till att det inte står folk bakom dem som fyller i enkäterna så att respondenterna känner sig bekväma och kan vara anonyma.

2.9.2 Uppmärksamhet och klädsel

Ett bra sätt att locka respondenter till att delta i undersökningen är att väcka uppmärksamhet. Att enbart stå rätt upp och ner med en bärbar dator på armen gör det svårt att fånga människors uppmärksamhet och därmed också att få dem att delta i undersökningen. Att väcka uppmärksamhet kan göras på flera olika sätt och det kräver lite förarbete men samtidigt har vi upplevt att det underlättar det övriga arbetet, till exempel att man inte behöver gå runt och jaga respondenter hela tiden och förklara vad man gör där.

För att väcka uppmärksamhet hade vi tre roll-ups med olika budskap om säkrare sex som vi satte upp på strategiska platser. Vi delade ut ett konvolut som innehöll två kondomer, en förpackning med glidmedel och information om var man kan testa sig för hiv/STI i Skåne. Dessutom fick alla som hade deltagit i undersökningen en påse godis med vår logga på som belöning. Utöver detta hade alla de som arbetade med undersökningen en vit pikétröja med vår logga på. Den enhetliga klädseln upplevde vi som en positiv faktor för att skapa ett enhetligt, professionellt och seriöst intryck.

2.9.3 Praktiska detaljer

Beroende på var och hur undersökningen genomförs leder det till olika behov och olika faktorer att förbereda och ta hänsyn till. Ska undersökningen till exempel genomföras utomhus kan det vara bra att hålla koll på vädret den aktuella dagen. Hotas det med storm och regn hela dagen kanske man ska försöka byta dag för genomförandet. Eftersom väderprognoserna inte alltid stämmer kan det vara bra att vara förberedd på det värsta och alltid ha med sig såväl parasoll som regnskydd. Ett parasoll, eller tillgång till skugga, kan faktiskt vara nödvändigt då texten på pekskärmen är svår att se i starkt solljus utomhus.

En annan sak att tänka på är bord och stolar. Som vi nämnt tidigare kan det vara bra att kunna erbjuda respondenterna en plats att sitta på när de svarar på frågorna. Dels för att de då kan sitta avskilt och dels för att det är bekvämare än att stå upp. Att sätta upp några bord och stolar gör också att man ramar in en miljö som folk lägger märke till. Tänk också på att placera bord och stolar i skugga om det är klart väder.

Om tid finns är det positivt om man kan ”reka” i förväg hur det ser ut där man planerar att genomföra undersökningen. Finns det till exempel tillgång till skydd för regn och blåst, skuggiga platser, finns det någonstans där man kan plugga in en förlängningssladd om ett batteri i en dator skulle ta slut?

3. Malmö högskolas studie

Syftet med den studie som bedrivits inom ramen för Hälsa och samhälle, Malmö högskola, har varit att undersöka styrkor och svagheter med pekskärm som datainsamlingsmetod. Syftet har även varit att undersöka en utvald population som tidigare inte varit föremål för större forskningsinsatser gällande sexuellt kontaktskapande och sexuella handlingsmönster, med kunskapsinhämtning om sexuella beteendemönster och utveckling av hiv/STI-preventiva insatser som slutligt mål.

Den här studien är till sin karaktär en framåtblickande studie där respondenten tillfrågas om framtida val, att jämföra med retrospektiva studier, där man undersöker individers tidigare erfarenheter. En målsättning med studien är att hitta nya sätt att komplettera olika slags datainsamlingar och att ge ytterligare stadga åt forskningen i sin helhet. I den här rapporten kommer endast det första syftet att fokuseras. Projektledaren kommer att återkomma till det andra syftet i en senare rapport, en masteruppsats i sexologi, under 2010.

3.1 Projektgruppens förberedande diskussioner

De inledande diskussionerna i projektgruppen, bestående av projektledare Jack Lukkerz, socionom, fil. mag. och aukt. sexualrådgivare, doktorand Niklas Eriksson och professor Sven-Axel Månsson, handlade bland annat om urvalet och vilka arenor som bäst skulle lämpa sig och bli aktuella för ett ”nedslag” med pekskärm. Urvalet i studien blev ett s.k. bekvämlighetsurval⁵. Det innebär att pekskrmar med den digitala enkäten var tänkta att placeras på platser där den population som ska vara föremål för studien antas kunna nås. Styrkan med att distribuera enkäten på platser som befinner sig nära kontaktskapandet, både i tid och i rum, antogs vara att forskaren kommer nära sökandet efter det sexuella mötet, kärlek eller långvarigare relationer. En studie så nära skeendet förväntas ge en unik bild av de processer som skapar mötet och styr individens val.

Diskussionerna i projektgruppen kretsade även kring frågan hur forskaren på bästa sätt kommer i kontakt med respondenterna, på vilka platser, vid vilka tidpunkter och i vilka

---

⁵ Trost, 2001, s. 30.

situationer. Projektgruppens ställningstagande blev att prova datorerna förutsättningslöst och att söka svaren på frågorna genom att låta sökandet bli en del i projektet.

Projektgruppen har tidigt identifierat en faktor gemensam för alla arenor, en hög ”sexfrekvens”⁶, som förutsättning för att platsen ska vara av intresse för studien. Detta betyder att respondentens centrala motiv med besöket på en viss plats antas vara att hitta en partner för sex, kärlek eller en relation. I diskussionerna har gruppen dryftat såväl platser med mer uttalad ”sexuell laddning”, exempelvis swingersklubbar, så kallade erotiska oaser för män som har sex med män⁷ och klubben SLM⁸, som platser där ett sexuellt kontaktskapande sker jämförelsevis mer subtilt, som nattklubbar, nudiststränder, studentpubar, nationer, festivaler och konserter. Gruppen har i diskussionerna även resonerat kring platser där det sexuella mötet är mer avlägset i tid och rum, men där det ändå kan utgöra ett viktigt motiv för en besökare. Exempel på sådana platser skulle kunna vara en incheckningsdisk på en flygplats, ett hotell eller vandrarhem, en förläggning eller en kurs i form av ett internat.

Så småningom bestämde gruppen sig för att uppsöka fyra arenor i denna studie: en mötesplats för ungdomar, en studentpub och två nattklubbar med delvis olika målgrupper. De respondentgrupper studien skulle nå kan betecknas som unga och företrädesvis heterosexuella vuxna i en ålder upp till 35 år respektive något äldre. Valet av arenor föll på två nattklubbar med delvis olika besökargrupper. Den ena klubben frekventeras av något äldre besökare, i en uppskattad ålder av 30+, medan den andra besöks av främst personer under 30. Målgruppen beskrivs närmare nedan. Samtliga platser är belägna centralt i Malmö.

3.2 Enkäten

Parallellt med arbetet att identifiera arenor och etablera kontakt med dessa har arbetet med att skapa en enkät (bilaga 2) pågått. En enkät är ett sätt att samla in kunskap genom att låta den som svarar på frågorna själv notera sina svar⁹. Det finns två slags enkäter: postenkäter och gruppenkäter¹⁰. En gruppenkät delas ut till en grupp individer som fysiskt befinner sig på en och samma plats samtidigt. Den som distribuerar enkäten kan besvara frågor rörande enkäten i anslutning till att respondenterna besvarar den och motivera alla att svara på ett

---

⁶ Begreppet ”sexfrekvens” är hämtat ur Knutagård & Eriksson, RFSL Rådgivningen Skåne 2006:1.

⁷ En erotisk oas kan vara en offentlig toalett, ett buskage i en park, en parkeringsplats eller en videoklubb.

⁸ Scandinavian Leather Men, mer information på www.slmalmo.se.

⁹ Trost, 2001.

¹⁰ Trost, 2001, s. 9.

tillfredsställande sätt. Enkättributörens beteende i samband med insamlingen av enkätdata kan påverka hur frågorna besvaras¹¹. Postenkäter är i begreppets ursprungliga betydelse enkäter som försänds via post, men som idag också tillhandahålls via e-post eller ligger på Internet för att besvaras i elektronisk form. Till skillnad från vid gruppenkäter är respondenten ensam under tiden som enkäten besvaras utan möjlighet att ställa frågor. Den som samlar in enkätdata har inte möjlighet att motivera eller på annat sätt påverka respondenterna¹². I den här studien användes gruppenkäter, distribuerade digitalt via pekskärm, med visst utrymme för att besvara frågor.

Enkätfrågorna skapades under gemensamma diskussioner i projektgruppen och mot bakgrund av studiens syfte och föreställningar om vad det var man skulle ta reda på. Även tidigare erfarenheter i gruppen, liksom andra forskare inom forskningsenheten¹³, har varit ett stöd. Enkäten provades ut vid ett tillfälle¹⁴ och modifierades därefter i enlighet med synpunkter och förslag från respondentgruppen¹⁵ samt projektledningens tidigare erfarenheter. Till varje datainsamlingstillfälle förbereddes ett informationsblad på ett A4-ark respektive A5-ark, där syftet förklarades kortfattat. På bladet kunde man även ta del av kontaktuppgifter för fortsatt kommunikation.

Tillvägagångssättet vid datafångsten har varit att respondenten besvarar enkäten egenhändigt genom att navigera fram på pekskärmen¹⁶. Enkäten har utformats på ett sätt som vid genomgången av insamlade data omöjliggör en identifiering av en viss respondent utifrån avgivna svar. Detta innebär emellertid inte att respondenten i alla avseenden är anonym. Denne rör sig på en arena där människor befinner sig i direkt anslutning till datainsamlingen och det är svårt att garantera fullt insynsskydd för respondenten när svar avges. Projektgruppen har diskuterat frågan hur öppet en respondent kan delta i studien i relation till miljön och har noga övervägt riskerna med att inte kunna säkerställa en full konfidentialitet. Erfarenheterna från fältet diskuteras senare i rapporten.

---

¹¹ Trost, 2001, s. 10.

¹² Trost, 2001, s. 10.

¹³ Ronny Tikkanen, fil dr och Kristian Daneback, fil dr.

¹⁴ Ett arrangemang för personalen på enheten Hälsa och samhälle, Malmö högskola.

¹⁵ Deltagare i det aktuella arrangemanget.

¹⁶ Se även tidigare beskrivning.

3.3 Rollfördelningen

En diskussionspunkt i projektgruppen har varit att skapa en tydlig rollfördelning mellan dem som arbetat med studien i allmänhet och dem som arbetat med pekskärm på fältet i synnerhet. Projektledaren har tilldelats uppgiften att observera skeendet samtidigt som en eller två assistenter¹⁷ sköter kontaktskapandet och instrueringen vid datorn. De övriga i projektgruppen har funnits med under samtliga planeringsmöten och löpande diskussioner före, under och efter studiens genomförande. Projektledarens uppgift såsom observatör har blivit att identifiera datainsamlingsmetodens styrkor och svagheter i det unika sammanhanget samt att identifiera faktorer som påverkar mötet med respondenten och dennes förhållningssätt till både datafångstmetoden och enkätfrågorna.

Det bestämdes att projektledaren under testkörningen av pekskärmarna skulle befinna sig på visst avstånd från datorerna för att iaktta datainsamlingen, respondenternas reaktioner och samspel med sin omgivning, datorernas placering samt skeendet i lokalen i ett vidare perspektiv relaterat till datainsamlingen. Noggranna fältanteckningar skulle föras under datainsamlingen, i vissa fall kunde även korta intervjuer med respondenterna genomföras i anslutning till datainsamlingen.

3.4 Mättnadspunkt

Ytterligare en diskussionspunkt under projektgruppens förberedelsefas var frågan om hur många respondenter som kan tänkas besvara enkäten under en datafångst och huruvida man kan tala om ”mättnadspunkt”. Detta har visat sig vara svårt att besvara i förväg och erfarenheterna diskuteras senare i rapporten. Pekskrämen provades sammanlagt ut vid sex tillfällen¹⁸.

3.5 Arenorna i studien

Samtidigt som enkäten höll på att färdigställas har viss tid ägnats åt att etablera kontakt med nöjesetablissemang. Detta har visat sig svårare än förväntat, vilket diskuteras senare.

---

¹⁷ Emma Skarpås, folkhälsovetare, Julius Eliasson, socionom och Sanna Lilie, socionom.

¹⁸ Under ett arrangemang på enheten Hälsa och samhälle, Malmö högskola, på ungdomsgården Kraftstationen vid två tillfällen, på nattklubben Babel, på studentpuben Mahnegegn och på nattklubben Hipp.

Kraftstationen¹⁹ är en verksamhet som bedrivs av Svenska kyrkan med lokaler i centrala Malmö. På hemsidan beskrivs Kraftstationen som en ”mötesplats för dig mellan 13 och 20 år”. Här kan ungdomar umgås med andra ungdomar, fika, delta i diverse aktiviteter såsom film, musik eller läger, och här ges möjlighet att diskutera med vuxna. Eftersom Svenska kyrkan, samfälligheten i Malmö, är huvudman för verksamheten har Kraftstationen en religiös prägel. Besökarna beskriver sig själva som ”alternativa” ungdomar, som inte platsar på andra mer gängse ungdomsmötesplatser. Kraftstationen valdes ut efter att projektledaren Jack Lukkerz vid ett tidigare tillfälle och i egenskap av sexualupplysare på RFSU Malmö besökt platsen och kunnat konstatera att det enligt besökarna skapas möten på platsen med syftet att hitta en partner för sex, kärlek eller en relation. En historia av gott samarbete mellan Kraftstationen och RFSU Malmö har även borgat för korta beslutsvägar och en snabb förankring av pekskärmsprojektet.

Babel²⁰ är en bar- och klubbverksamhet som även erbjuder allehanda konserter. Under den aktuella testkörningskvällen hade klubben ett s.k. sex- och skurktema. Arrangörerna beskrev kvällen som full av ”slampig house, böig techno och stökig electro”. Publiken under den aktuella kvällen utgjordes uppskattningsvis av åldersgruppen 18 - 30 med en tydlig blandning av olika former av sexuell läggning. Kontakten med Babel hade etablerats med hjälp av en medlem i RFSU Malmö²¹ och klubben bedömdes vara av intresse för just sin blandning av grupper med olika sexuell läggning och en uttalad fokus på sexualitet.

Mahnegen²² är Malmö högskolas studentkårs nöjesetablissemang, med bl.a. pubkvällar. Etablissemanget besöks av studenter och tyngdpunkten ligger på åldersgruppen 18 - 30. Gruppen som besöker platsen kan därmed betecknas som unga vuxna. Kontakten med Mahnegen etablerades genom en medlem i RFSU Malmö tillika kollega inom det hiv/STI-preventiva området²³.

HIPP²⁴ är ett nöjesetablissemang där enskilda festarrangörer kan hyra in sig och det ägs av Malmö stad. Den aktuella kvällen var en kväll med schlager som tema och den frekventerades av besökare som kan betecknas som allt från unga vuxna till medelålders

---

¹⁹ Mer information om Kraftstationen går att finna på www.kraftstationen.nu.

²⁰ Mer information om Babel går att finna på babelmalmo.se.

²¹ Sanna Lilie.

²² Mer information finns på karen.mah.se/mahnegen/.

²³ Åse Werner, U-n-I på Malmö högskola.

²⁴ Mer information på www.hipp.se.

kvinnor och män. Tyngdpunkten låg uppskattningsvis på personer över 30. Målgruppen bedömdes även skilja sig från den på Babel i bemärkelsen att den var mer ”stereotyp” heterosexuell. Kontakten har tillkommit utan tidigare etablerad kontakt.

3.6 Kontaktetableringen med arenorna

Totalt har tio nöjesetablissemang i Malmö kontaktats, först via e-post, därefter via telefon om svar via e-post inte erhöles. Kontaktetableringen har varit behäftad med vissa svårigheter. Det kunde handla om att få svar i tid, att hitta ansvarig kontaktperson, att få förslag på lämpliga tider eller aktiviteter eller att få svar överhuvudtaget. Ofta har kontaktuppgifter på hemsidor och i telefonkataloger inte varit uppdaterade, e-postbrev har studsat tillbaka och telefonabonnemang har varit uppsagda. De framgångsrika kontakterna har med ett undantag vilat på tidigare etablerade kontakter. En erfarenhet inför framtida genomföranden av liknande studier är att kontaktetableringen kräver ett idogt arbete. Förutom att nyttja alla tidigare kontakter som står till buds får man möjligen vara beredd på att uppsöka etablissemangen och de ansvariga direkt på plats, i synnerhet i de fall en arena bedöms vara av särskilt intresse.

3.7 Metodmässiga reflektioner kring enkäten efter första provomgången

Efter den första testkörningen stod det klart att det är nödvändigt att skapa möjlighet för de respondenter som uppfattar sig inte kunna besvara frågorna, av skäl som att frågorna i enkäten inte är relevanta för dem, att passera förbi delar av eller hela enkäten. Denna möjlighet har lagts till i den andra modifierade versionen av enkäten och har därigenom minskat upplevelsen av enkäten som irrelevant eller ointressant. Några respondenter uppfattade den ursprungliga enkäten som för lång, ett faktum som i viss mån kvarstod efter modifieringen. De korta intervjuer som projektledaren genomfört med respondenterna direkt i anslutning till datainsamlingen gav emellertid vid handen att enkätens längd inte behöver utgöra ett problem. Tvärtom, flera respondenter gav uttryck för att frågorna var bra och att de flesta frågorna, i vissa fall alla frågor, uppfattades som relevanta för respondenten samt att det hade gått snabbt och smidigt att besvara enkäten. Övriga erfarenheter, relaterade till tid eller frågornas karaktär, diskuteras senare under kapitlet Erfarenheter och reflektioner.

3.8 Erfarenheter och reflektioner

3.8.1 Pekskärm som teknisk lösning

Tekniken mötte överlag stort intresse hos respondenterna och sågs som ett modernt, snabbt och smidigt sätt att besvara en enkät jämfört med pappersenkäter. Ett intressant faktum är att det fåtal ungdomar som uppgett sig ha någon form av begränsning i form av en s.k. bokstavsdiagnos²⁵ i samtliga fall upplevde den digitala enkäten som bättre än den traditionella pappersvarianten. Det som här uppskattades är digitalenkätens stora bokstäver och att det är enklare att formulera sina ord och tankar i skrift med hjälp av ett tangentbord.

3.8.2 Placering av pekskärmarna

Studien visar att pekskärmarnas placering är av central betydelse. Vid nedslagen placerades pekskärmarna på olika platser i lokalerna, på ett bord med en stol till respektive pekskärm och i anslutning till vägguttag för strömförsörjningens skull. Den ena formen av placering kan betecknas som ”mitt i skeendet”, dvs. där merparten av besökarna rört sig, som i själva fest- eller uppehållslokalen eller vid huvudingången. Den andra varianten har varit avsides belägna platser i lokalen, som på en balkong med utsikt över dansgolvet eller i anslutning till toaletterna. Pekskärmarna var väl synliga för samtliga besökare i de fall de placerats centralt i fest- eller uppehållslokalen, medan assistenter lockade potentiella respondenter att besvara enkäten i de fall datorerna placerats avsides. Det finns alltså minst två möjliga placeringar för pekskärmarna, som var och en för sig kräver ett eget förhållningssätt. I de fall pekskrämen står öppet mitt i lokalen krävs att man upplyser intresserade om syftet med att datorn står på platsen. En del intresserade trodde att pekskrämen erbjöd tillgång till Internet. Andra var allmänt nyfikna och ställde frågor om skälet till att pekskrämen fanns där. Även de som passerade de mer avsides placerade pekskärmarna, som vid toaletterna, ställde likartade frågor. Samtidigt förutsattes ett mer aktivt uppmuntrande av besökarna att besvara enkäten i de fall pekskärmarna stod avsides.

Det visade sig vara lättare för enskilda respondenter att besvara enkäten ostört i de fall pekskrämen var placerad på en undanskymd plats. Det stod tidigt klart att pekskrämen behöver placeras på ett sätt som i möjligaste mån försvårar för icke-respöndenter att kunna se skärmen medan respondenten lämnar sitt svar. Det ska i princip inte vara möjligt att befinna sig bakom eller vid sidan om respondenten och se skärmen. Det är inte minst angeläget så att

---

²⁵ Exempelvis ADHD eller DAMP, vilket några yngre respondenter uppgivit sig ha diagnostiserats med.

respondenten känner sig trygg och så att sekretessen garanteras. Skärmen måste med andra ord placeras på en plats där det inte finns risk för att allmänheten eller gästerna på platsen kan passera så pass nära att det går att läsa texten på skärmen. En tänkbar placering är med skärmen vänd mot en vägg eller ett hörn, eller som i ett fall på en balkong, där skärmen vänts utåt från balkongen sett. Detta är inte alltid möjligt, vilket diskuteras närmare under rubriken Anonymitet.

3.8.3 Ljud- och ljusförhållanden

Ljudvolymen på framförallt nattklubbarna kunde i vissa fall utgöra en begränsning i kommunikationen med respondenterna. Samtidigt utgör ljudvolym i sig inget större hinder att besvara enkäten, då metoden inte påverkas av omgivande ljud. Ett undantag kan möjligen vara de situationer då respondenten aktivt lyssnar till musiken på platsen och distraheras av sin favoritlåt.

Ljusförhållanden uppfattades inte som störande i något fall. Skärmarna var väl synliga i mörka förhållanden och frågorna var lätta att uppfatta. Även dagsljus eller starkare belysning visade sig vara oproblematiskt i relation till skärmarna, genom att de lyser tillräckligt starkt i sig.

3.8.4 Marknadsföring på plats

Det är viktigt att besökarna uppfattar pekskärmarna som attraktiva. Erfarenheten visar att pekskärmarna tenderar att väcka större intresse ju mer välbesökta och använda de är. Idealtillståndet verkar vara köbildning. Man skulle kunna tala om en snöbollseffekt – ju fler besökare som visar intresse för att besvara enkäten, som när det bildas kö, desto fler visar i sin tur intresse för pekskärmarna och ställer frågor om datainsamlingen eller enkäten.

Det visade sig vid flera tillfällen vara svårt, men inte på något sätt omöjligt, att hitta respondenter. Assistenternas förmåga att locka respondenter till pekskärmarna sattes flera gånger på prov. Förmåga att väcka intresse för datainsamlingen på ett ödmjukt och trevligt, kortfattat och samtidigt övertygande sätt visade sig vara extra angeläget och förutsatte att assistenterna arbetade hårt. Det kunde emellertid snabbt uppkomma ett läge där antalet intresserade på kö för att avge sitt svar på en av de båda datorerna blev stort eller rentav för stort. Detta kunde medföra att respondenter tappade intresset eller distraherades av exempelvis vänner, lust på något att dricka eller en viss låt på discogolvet.

Ett sätt att marknadsföra datainsamlingen ytterligare kan vara en skylt eller en s.k. roll-up, som kortfattat visar att en datainsamling pågår och beskriver studiens syfte samt vem som står bakom den.

3.8.5 Benägenhet att besvara enkäten

Stämningen på de arenor som besöktes uppfattades som god. Besökarna tycktes överlag vara på gott humör men viljan att besvara enkäten var inledningsvis oftast låg. Så småningom ökade villigheten, i synnerhet om andra visade intresse för enkäten genom att, som redan omnämnts, ställa sig i kö för att svara eller efter att besökarna talat med vänner om enkäten. Under samtliga testtillfällen sjönk benägenheten i takt med att alkoholhalten hos besökarna steg, vilket beskrivs utförligare nedan. Den bästa tiden har visat sig vara mellan någon halvtimme före midnatt och ca två timmar framåt. Det är den tid, efter ankomsten, en första överblick över platsen, inledande samtal med bekanta eller inköp av dryck, då kontaktskapandet för sex, kärlek eller en relation blir alltmer angeläget. Detta bortsett från graden av alkoholpåverkan hos besökarna. Någon respondent uttryckte att enkätundersökningen hade kunnat ge mer sanningsenliga svar om den genomfördes ”*en tisdagskväll utanför Åhléns*”.

En tankeväckande kommentar från samma respondent gav vid handen att den sexuella laddningen som råder riskerar att skingras och personen som söker en partner kan uppfattas som ointresserad om hon/han väljer att besvara en enkät i en miljö och i en situation där kontaktsökandet förväntas vara centralt. Uppmärksamheten och fokus ska med andra ord ligga på att hitta en partner för sex, kärlek eller en relation, inte på att besvara enkäter.

En effekt som vi kunnat se är att de nedslag vi genomfört på varje arena skapar en god grund för vidare samtal kring sexualitet, prevention och kondomer. Det verkar uppfattas som en tillåtelse att tala sexualitet i allmänhet med konkreta frågor i synnerhet när det efterfrågas kunskap om besökarnas sexvanor eller sexuella handlingsmönster. Någon respondent efterfrågade en rådgivningskontakt, någon annan ställde en explicit fråga om sexteknik, för att nämna ett par exempel.

3.8.6 Tidsaspekten

En uppskattning av den tid som varje respondent behövt för att besvara enkäten i sin helhet ger vid handen att tiden varierat mellan ett par och maximalt tio minuter. I vissa situationer, som på nattklubbarna, kan tio minuter vara en väldigt lång tid. Detta eftersom musik och

dans, mat och dryck, samtal med vänner eller sexuell laddning ställs i konkurrens med en enkät. Valet förefaller då vara enkelt. Det har även förekommit att vissa respondenter avbrutit enkätbesvarandet när en vän kommit förbi och samtal inletts. Det är en utmaning att utforma en enkät som ställer tillräckligt många frågor och ger utrymme för tillräckligt utförliga svar samtidigt som respondenternas tid är dyrbar.

Flera av de yngre respondenterna på Kraftstationen behövde åtminstone tio minuter och i flera fall ännu längre tid på sig för att besvara enkäten. Detta av skäl som nyfikna kompisar, ringande mobiltelefoner eller enligt egna utsagor diagnoser som dyslexi eller ADHD.

3.8.7 Anonymitet

Det visade sig vara svårt att upprätthålla möjligheten att besvara enkäten ostört. Medföljande vänner eller andra förbipasserande har i nöjesmiljön, ofta under påverkan av alkohol och i ett allmänt nyfiket tillstånd, varit svåra att hålla på avstånd. Respondenterna själva har inte sällan inbjudit sina vänner att titta på enkäten eller hjälpa till att besvara frågorna. En anledning är att frågornas karaktär bidragit till en lust att dela med sig eller en vilja att ”hjälpa till” att besvara frågorna. I några fall kan svaren inte definieras på annat sätt än som gruppsvar. Trots placeringen av pekskärmarna, som diskuteras ovan, var det svårt att förhindra andra att finnas med under respondentens enkätbesvarande.

3.8.8 Respondenternas reaktioner

Förutom några få kommentarer beträffande pekskärm som teknisk lösning, vilket diskuteras inledningsvis, har reaktionerna från respondenterna framför allt kretsat kring enkätfrågornas karaktär, i synnerhet vissa specifika frågor. Reaktionerna på både frågorna och studien i sig måste beskrivas som nästan uteslutande positiva. Förutom den redan beskrivna erfarenheten att pekskärmen uppfattades vara ett modernt och snabbt sätt att fånga data påpekade de flesta respondenterna att frågorna varit relevanta för den miljö där de ställts.

Flera respondenter uppgav vid den anslutande kortintervjun att man genom frågornas karaktär uppmanas att föreställa sig att man faktiskt kan träffa en partner för sex, kärlek eller en relation på platsen. Åtskilliga respondenter uttryckte även att enkätundersökningen utgjorde ett, för att citera en respondent, ”*skönt avbrott i pubatmosfären*”. Någon har uttryckt sin förvåning med följande citat: ”*Vilka frågor, jag har aldrig stött på något liknande!*”

Eftersom den här rapporten redogör för studiens första syfte kommer främsta fokus inte att ligga på själva enkäten. Samtidigt är det på sin plats att likaledes redogöra för erfarenheterna kopplade till enkäten, eftersom den efterfrågar explicit kunskap om respondenternas sexuella handlingsmönster. Att sådana frågor ställs direkt på en arena där sexuella, kärleks- och relationskontakter skapas påverkar naturligtvis också skeendet i sin helhet. Därför kommer en närmare redogörelse av reaktionerna på enkäten senare i rapporten.

3.8.9 Alkohol

Den stigande påverkan av alkohol vid varje datainsamling i denna studie, utom den på ungdomsgården, utgjorde ett stort hinder för en del respondenter att fullfölja enkätbesvarandet. Dels blev flera respondenter på olika sätt störda av kompisar och vänner som själva var under alkoholpåverkan, dels visade respondenterna mindre intresse för datainsamlingen och sämre koncentrationsförmåga ju högre alkoholhalt de hade i blodet. Även möjligheten att väcka intresse för datainsamlingen i lokalen i stort minskade i takt med att alkoholhalten ökade.

Alkoholen visar sig utgöra en påfallande komplikation eftersom graden av berusning påverkar svaren samtidigt som det inte är möjligt att analysera svaren i relation till graden av alkoholpåverkan hos respondenten. Detta då svaren som bekant avges anonymt. En närmare analys av svaren kommer att ges i den uppföljande rapporten.

3.8.10 Sexuellt laddad miljö

Några respondenter gjorde ansträngningar att etablera kontakt med projektgruppens kvinnliga assistent. Detta genom att explicit fråga om hon var intresserad av att prata närmare eller om hon förutom att arbeta också var intresserad av att träffa någon på arenan. Några av de manliga besökarna anspelade på hennes utseende med en sexuell underton. Detta faktum ställer sannolikt krav på att samtliga som är involverade i datainsamlingen är beredda på att möta sexuella inviter. De bör också få adekvat fortbildning i att bemöta dessa på ett lämpligt sätt.

Olika arenor kännetecknas av olika klädkultur och det är en angelägen uppgift att medvetandegöra klädkulturen och matcha publiken genom val av kläder. Hur detta kan se ut rent konkret är svårt att beskriva generellt men det är viktigt med kläder som tydliggör uppdraget eller åtminstone avgränsar den som bedriver datainsamlingen från övriga besökare.

3.8.11 Övriga observationer på fältet

Under den kväll som benämndes som sexkväll²⁶ föreföll det enklare att samla in data och att få respondenterna att sätta det sexuella kontaktsökandet i andra hand, åtminstone för en stund. Det är ett intressant faktum om man jämför med schlagerkvällen på den andra nattklubben. Den sexuella laddningen på den sistnämnda arenan uppfattades vara mer synlig och mer uttalad från respondenternas sida. Det har samtidigt visat sig vara svårt för den kvinnliga assistenten att väcka intresse hos potentiella kvinnliga respondenter. Det ligger nära till hands att anta att nattklubbsmiljön inbjuder till ett sexuellt laddat spel, där könen agerar i enlighet med normer²⁷, andra stereotyper eller föreställningar och förväntningar på hur man ska agera eller vad man vill åstadkomma i nattklubbsmiljön. Ett exempel är den kommentar som en ung kvinna fällt till projektgruppens kvinnliga assistent när hon uppmuntrat kvinnan att besvara enkäten: *"Tror du att jag är en hora?"*. När frågor av uttalat sexuell karaktär ställs kan det vara viktigt att verka för att upprätthålla den egna respektabiliteten. Detta är ett faktum som behöver undersökas närmare i framtida fördjupande studier.

3.8.12 Erfarenheter av den digitala enkäten

Som redan nämnts redogörs i den här rapporten för studiens första syfte, nämligen att undersöka pekskärmens styrkor och svagheter som arenabaserad datainsamlingsmetod. Samtidigt kan en påverkan på det totala skeendet, beroende på frågornas karaktär, inte uteslutas. Därför finns det en poäng i att ägna några rader åt de reaktioner enkäten väckt.

Enkätens första fråga, den där respondenten anmodas ange sitt kön och där alternativet "annat" figurerar jämte alternativen "kvinna" och "man", väckte särskild uppmärksamhet. Frågan har gett upphov till diskussioner med vänner, projektledaren och assistenter. Samtalen kan karaktäriseras som sexualupplysning och innehåller ett tydligt sexualpolitiskt perspektiv.

I några fall ledde enkätens längd till missnöjesyttringar. En notering är att fler äldre respondenter uttryckte synpunkter på enkätens längd, medan yngre respondenter oftare inte ansåg längden vara något problem. Hur detta ska tolkas är naturligtvis svårt att veta. En gissning är att personer som levt länge i en stadigvarande relation och som inte söker en partner för sex, kärlek eller en relation, alternativt personer som i övrigt besöker arenan i annat syfte än det sexuella kan uppfatta enkäten som irrelevant och därmed som lång.

---

²⁶ På nattklubben Babel.

²⁷ T.ex. heteronormen eller könsrollsnormen.

En vidare synpunkt gällande enkätens längd rör enskilda frågors längd. Några respondenter gav värdefulla synpunkter på hur frågorna kan kortas ner eller formuleras om. Det finns en risk att alltför komplicerade formuleringar skjuter fokus bort från det som efterfrågas. Det är vidare på sin plats att fundera över hur mycket respondenten ska tänka efter respektive hur snabbt frågorna ska besvaras. På ett nöjesetablissemang råder det inte alltid gynnsamma förutsättningar för en längre tids uppehåll vid en enkät. Fokus bör därför ligga på att snabbt och så effektivt som möjligt fånga in momentana känslor, tankar och intryck. Frågornas längd och formulering blir därför en faktor att fästa avseende vid.

Någon respondent saknade ett tydligt uttalat syfte med enkäten. Projektledaren har förberett ett informationsblad på ett A4-ark respektive A5-ark, där syftet förklaras kortfattat. Dessvärre har informationsbladet visat sig vara svårt att använda. Dels har många inte visat intresse för att läsa ett informationsblad, dels har ljusförhållanden och andra störande faktorer som alkohol och medföljande personer försvårat en fördjupning i en text, trots dess ringa längd. Istället har det fungerat bättre med en kortare muntlig information. Denna form behöver sannolikt utvecklas och testas ytterligare. Ett informationsblad kan fylla en funktion när respondenten tar det med sig från platsen, för att i efterhand ha klarare för sig vad syftet med enkäten varit, eller där kontaktuppgifter till forskaren finns för vidare kontakt.

En avvägning mellan antalet frågor och enkätens längd kontra behovet av fördjupad och nyanserad data samt antalet respondenter innan en mättnadsgrad uppnåtts är en viktig diskussionsfråga inför framtida fördjupande eller likvärdiga studier.

4. Summering

Arbetet med pekskärmar som metod har varit två avgränsade pilotprojekt. Det har på flera olika sätt varit givande, både med hänsyn till nya kunskaper och erfarenheter om metoden och med hänsyn till den kunskap som vi erhållit genom respondenternas svar samt alla kontakter vi haft ute på fältet.

Metoden möjliggör för användaren att komma nära respondenternas uppfattningar, erfarenheter och kunskaper kring sexualitet. Tekniken är användarvänlig och effektiv att använda. För användaren underlättas databearbetningen, då data lagras direkt på hårddisken – en tidskrävande inmatning är därmed inte nödvändig. Enkäten blir också enklare och mer lustfylld att besvara jämfört med en pappersenkät. Respondenten kan även uppleva en starkt anonymitet.

Våra erfarenheter visar att metoden ger en interventionseffekt som man kan ta tillvara i undersökningssammanhanget. Ett resultat kan bli att man knyter praktik och vetenskap närmare varandra, där båda sidorna drar fördelar. Möjligheten att arbeta förebyggande i samband med datainsamling där pekskärmar används bör därför undersökas närmare.

Pekskärmar, bärbara eller stationära, kan användas på de flesta arenor för att samla in data under kortare eller längre perioder. Metoden kräver viss personalnärvaro beroende på arena och om det är en bärbar eller stationär pekskärm. Beroende på typ av dator, bärbar eller stationär, arena och tidpunkt kan logistiska svårigheter uppstå, till exempel datorns storlek vid transport, placeringen, krav på elförsörjning eller hållbara batterier och anonymiteten för respondenten. Hur man bäst och enklast informerar respondenten på ett lämpligt sätt är också en faktor som bör diskuteras vidare. Detsamma gäller att datainsamlingen inte får inkräkta för mycket på det naturliga skeendet på en given arena och på så sätt göra att respondenten känner sig störd.

Utifrån ett strikt vetenskapligt perspektiv är det dock svårt att dra några långtgående slutsatser huruvida det är en bra och tillförlitlig metod, det tillåter inte våra undersökningar. För det krävs ett mer gediget och strukturerat arbetssätt. För att sammanfatta våra erfarenheter hittills

presenteras nedan en kortfattad komihåglista i punktform för alla som är intresserade av att prova på att arbeta med pekskärmsundersökningar.

- Undersökningens syfte: Är pekskärmen en metod som passar undersökningens syfte med hänsyn till typ av frågor, antal frågor, målgrupp? Finns målgruppen tillgänglig på specifika platser?
- Pekskrmar: Kontakta olika företag som arbetar med pekskrmar och ta in offerter. Priser och service från olika företag varierar.
- Design av undersökningen: Inte för många frågor, lätta och logiska svarsalternativ. Förtesta frågorna i målgruppen.
- Arbetslaget: Utbildning i handhavande av pekskrmar. Klargör syftet med undersökningen för alla inblandade. Vem ansvarar för vad? Fördela ansvaret inom gruppen.
- Tid och plats: Var ska undersökningen genomföras? Rätt plats vid rätt tid då målgruppen finns på plats.
- Lokalt samarbete.
- Marknadsföring: Hur skapas uppmärksamhet?
- Praktiska detaljer: Till exempel bord och stolar, parasoll och förlängningssladd.

Referenser

Knutagård, H & Eriksson, N (2006) *Säkrare sex i sexfrekventa kommersiella lokaler – för män som har sex med män*. Malmö: RFSL Rådgivningen Skåne, rapportserie 2006:1.

Morell, A. (2005) *Hur använder barn med autism pekadorer som alternativ kommunikation?* Forsknings- och utvecklingsenheten, Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne Nr 3/2005.

Rutberg, H. & Sommer, A. & Skau, T. (2001) *Kvalitet inom sjukvården. Vad är det och hur mäts den?* Läkartidningen, 25:2001, volym 98.

Spak, F. & Andersson, A. (2007) *Kartläggning av lokala utvärderingsaktiviteter och indikatorer inom landstingens arbete med riskbruk 2006 - 2007*. Enheten för socialmedicin, avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, Institutionen för medicin vid Sahlgrenska akademin, Göteborgs universitet.

Trost, Jan (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1. SRHR:s enkät

Följande frågor handlar om dina kunskaper kring kondom och sexuellt överförbara infektioner. Markera det/de svarsalternativ du anser är rätt. Observera att flera alternativ kan vara rätta.

1. Kondomer tål inte att utsättas för viss typ av glidmedel:
A. Oljebaserat. B. Silikonbaserat. C. Vattenbaserat.
2. Kondomer är en färskvara och bör inte användas efter:
A. 3 år. B. Bästföredatum. C. 1 år.
3. Kondom bör användas för att minska risken att smittas av hiv och andra sexuellt överförbara infektioner vid:
A. Vaginala samlag. B. Anala samlag. C. Orala samlag.
4. Risken att smittas av hiv vid oskyddade samlag är störst vid:
A. Anala samlag. B. Orala samlag. C. Vaginala samlag.
5. Den sexuellt överförbara infektionen som ökar mest bland unga i Sverige är:
A. Gonorré. B. Klamydia. C. Syfilis.
6. Korrekt och konsekvent kondomanvändning minskar risken att smittas av hiv och andra sexuellt överförbara infektioner.
  - 6a. Korrekt användning innebär:
A. Att kondomen sätts på innan samlaget är avslutat. B. Att kondomen sitter på under hela samlaget utan att glida av eller gå sönder. C. Att kondomen tas av innan samlaget är avslutat.
  - 6b. Konsekvent användning innebär:
A. Att kondom används ibland. B. Att kondom används ofta. C. Att kondom används vid varje samlag.
7. Då kondomen används korrekt och konsekvent utgör den ett skydd mot hiv på nära:
A. 20 %. B. 50 %. C. 100 %.
8. Mot sexuellt överförbara infektioner som smittar via hudkontakt (t.ex. könsherpes och kondylom) utgör kondomen ett skydd på ca:
A. 0–30 %. B. 40–70 %. C. 80–100 %.
9. Kondomer som går sönder är relativt sällsynt. Då det ändå inträffar beror det oftast på:
A. Bristande kunskap om hur de ska användas. B. Tillverkningen. C. Omständigheter kring den sexuella akten.
10. Risken för att en kondom ska gå sönder ökar om den utsätts för:
A. Vassa naglar. B. Saliv. C. Sol och värme.
11. Det vanligaste materialet kondomer är gjorda av är:
A. Latex. B. Plast. C. Silikon.
12. Risken för att smittas av någon sexuellt överförbar infektion vid orala samlag ökar om man:
A. Har såriga slemhinnor eller infektioner i munnen. B. Tar sperman i munnen. C. Borstat tänderna precis innan.

Följande frågor handlar om ditt förhållningssätt kring kondom och sexuellt överförbara infektioner. Markera det påstående som stämmer bäst in på dig.

Instämmer helt. Instämmer, men inte helt. Instämmer till viss del. Instämmer inte alls.

1. Jag anser mig ha tillräckligt bra kunskaper om klamydia.
2. Jag vet var jag kan testa mig för klamydia.
3. Jag känner till att jag kan testa mig för klamydia på nätet.
4. Jag tycker det är känsligt/svårt att föreslå kondom när jag ska ha samlag med någon jag inte känner så bra.
5. Jag använder alltid kondom när jag har samlag med någon för första gången.
6. Jag är orolig för att smittas av hiv vid oskyddat samlag.

Nedanstående frågor handlar om ditt beteende och dina kunskaper.

Ja/Nej/Vet ej.

1. Jag använde kondom vid mitt senaste samlag. Om Nej – Varför? Jag har ett fast förhållande. Jag hade ingen kondom tillgänglig. Jag tyckte det var känsligt/pinsamt att föreslå.
2. Jag har testat mig för någon sexuellt överförbar infektion under de senaste tolv månaderna. Om Ja – Var testade du dig någonstans? Ungdomsmottagning, Vårdcentral, Sjukhus, Nätet. Vad testade du dig för? Klamydia. Gonorré. Syfilis. Hiv. Annat.
3. Jag skulle vilja ha bättre kunskap om någon särskild sexuellt överförbar infektion. Om Ja – Vilken/Vilka? Klamydia. Gonorré. Syfilis. Hiv.

Till sist vill vi ställa några frågor om vårt material och vår metod. Markera det påstående som stämmer bäst in på dig.

Instämmer helt. Instämmer, men inte helt. Instämmer till viss del. Instämmer inte alls.

1. Jag tycker att roll-upen fångade min uppmärksamhet.
2. Jag tycker att budskapet på roll-upen är tydligt.
3. Jag tycker att framsidan av konvolutet är tydligt och lätt att förstå.
4. Jag tycker att informationen om var jag kan testa mig är bra.
5. Jag tycker att informationen om klamydia i konvolutet är bra.
6. Jag förstår innebörden i korrekt och konsekvent kondomanvändning som står i konvolutet.
7. Jag uppskattar utdelning av gratiskondomer.
8. Jag kommer att använda kondomerna jag fått.
9. Jag kommer att använda glidmedlet jag fått.
10. Jag tycker att det var ett bra sätt att svara på frågor direkt på datorn.
11. Jag saknar information om... (öppet svar)

Bakgrundsvariabler:

Kön: Kvinna/Man

Sexuell läggning: Hetero/Homo/Bisexuell

Ålder:

Ursprungsland:

Civilstånd: Singel/Förhållande

Postnummer:

Bilaga 2. Malmö högskolas enkät

Persondata

- Kön (kvinna, man, annat alternativ)
- Ålder (*absolut*)
- Bostadsort (Malmö, annan skånsk kommun, annan svensk kommun, annat alternativ nordiskt land, annat alternativ land utanför Norden).
- Högsta utbildning (grundskola, gymnasieskola, universitet/högskola, annan utbildning)
- Sexuell läggning (hetero, bi, homo, annat alternativ)
- När jag har sex med andra, har jag det med (män, kvinnor, både kvinnor och män, annat alternativ – *fält att fyllas i*)

Frågor angående ditt besök på platsen

1) Det är **första gången** jag besöker platsen (*ja/nej*)

2) Markera det svarsalternativ som bäst passar in på dig:

- 2a) En kompis/bekant föreslog att vi skulle komma hit
- 2b) Jag har *nyligen* hört talas/läst om stället
- 2c) Jag har funderat på att komma hit en *längre tid*

OM JA → direkt till ” 3a) Mina förväntningar”

OM NEJ →

- 2d) Jag har besökt platsen tidigare och besöker platsen (*mycket ofta, ofta, ibland, sällan*)

Markera det svarsalternativ som bäst passar in på dig:

- 2e) En kompis/bekant brukar föreslå att vi ska gå hit
- 2f) Jag brukar komma hit *spontant och oregelbundet*
- 2g) Jag går hit *regelbundet*

DÄREFTER till ” 3b) Mina förväntningar”

- 3a) Mina **förväntningar** på första besöket är att (*1. umgås med vänner, 2. träffa nya människor, 3. dansa, 4. dricka alkohol, 5. träffa någon att bli förälskad i,*

6. träffa en sexpartner, 7. träffa någon för ett förhållande, 8. annat alternativ – **fält att fyllas i**).

Flera alternativ möjliga!

3b) Mina **förväntningar** på besöket är att (1. umgås med vänner, 2. träffa nya människor, 3. dansa, 4. dricka alkohol, 5. träffa någon att bli förälskad i, 6. träffa en sexpartner, 7. träffa någon för ett förhållande, 8. annat alternativ – **fält att fyllas i**).

Flera alternativ möjliga!

DÄREFTER – alla slussas vidare till nästa fråga.

4) *Om du uppfattar alternativet "att träffa en sexpartner" som relevant för dig ikväll - markera det svarsalternativ som bäst passar in:*

Jag har mycket lätt att träffa sexpartners

Jag har ganska lätt att träffa sexpartners

Jag har ganska svårt att träffa sexpartners

Jag har mycket svårt att träffa sexpartners

Jag har aldrig haft en sexpartner

Frågan är inte relevant för mig (om detta svarsalternativ – datainsamlingen avslutas, respondenten slussas till "Tack!")

---

5) Bedöm sannolikheten att du kommer att träffa en sexpartner ikväll (skala 1-10)

→ där 1 betyder att du är *absolut säker* på att du **inte** kommer att träffa någon

→ där 10 betyder att du är *absolut säker* på att du **kommer att** träffa någon

Motivera – **fält att fyllas i**

Att träffa en sexpartner

Markera det eller de svarsalternativ som bäst passar in på dig:

6) När jag går vill träffa en sexpartner, är det för att jag (*vill ha sex, är kåt, brukar för det mesta träffa sexpartners ute, gör att jag mår bra, inte kan låta bli, behöver det för att leva upp till mina egna förväntningar, behöver det för att leva upp till någon annans förväntningar, annat alternativ – fält att fyllas i*)

Plats för sex

Markera det svarsalternativ som bäst passar in på dig:

7) När jag väl har träffat en sexpartner vill jag att vi har sex (*på plats, efter att vi kommit till hemmet eller hotellrummet, senare i natt, imorgon, vid ett annat alternativ tillfälle, ytterligare en annan plats, annat alternativ - flera alternativ möjliga*)

Kommentera ditt/dina val – **fält att fyllas i**

Vad kommer att hända sen?

8) När jag har träffat en sexpartner vill jag oftast att vi bara har sex vid ett enda tillfälle (*ja, nej*)

DÄREFTER, OM JA → vidare till fråga 10 under ”Tankar kring sex”

DÄREFTER, OM NEJ → nedanstående fråga
därefter vidare till fråga 10 under ”Tankar kring sex”

8b) När jag har träffat en sexpartner hoppas jag på följande (*kk-relation, kärleksrelation, giftermål/partnerskap, familjebildning, annat alternativ – vad i så fall. Flera alternativ möjliga*)

Tankar kring sex i allmänhet

9) Markera det svarsalternativ som bäst passar in på dig:

Jag vet **alltid** på vilket sätt jag **vill** ha sex
Jag vet **oftast** på vilket sätt jag **vill** ha sex
Jag vet **ibland** på vilket sätt jag **vill** ha sex
Jag vet **sällan** på vilket sätt jag **vill** ha sex
Jag vet **aldrig** på vilket sätt jag **vill** ha sex

9b) Jag vet på vilket sätt jag **vill** ha sex för att (*jag brukar ha sex på det/dessa sätt, jag vill ha sex på det/dessa sätt, jag antar att man ska ha sex på ett visst sätt, mina tidigare partners har velat ha sex på det/dessa sätt, jag har sett det på film/TV/tidning, annat alternativ – fält att fyllas i*)

9c) Tidigare har jag allra mest haft (*samlag, oralsex, analsex, petting/förspel, kyssar/hångel, ömsesidig stimulering med händer, annat alternativ – fält att fyllas i*). Flera alternativ möjliga

---

10) Om alternativet ”att träffa en sexpartner” är relevant för dig ikväll - markera det svarsalternativ som bäst passar in:

10a) Jag vet att vi **kommer att** ha (*samlag, oralsex, analsex, petting/förspel, kyssar/hångel, ömsesidig stimulering med händer, nej - jag vet inte, annat alternativ – fält att fyllas i*). Flera alternativ möjliga

10b) Jag vet att vi **inte** kommer att ha (*samlag, oralsex, analsex, petting/förspel, kyssar/hångel, ömsesidig stimulering med händer, nej – jag vet inte, annat alternativ – fält att fyllas i*). Flera alternativ möjliga

10c) Jag **förväntar** mig att sex kommer att kännas (*skönt, häftigt, behagligt, roligt, glatt, känslösamt, tråkigt, motvilligt, ledsamt, obehagligt, vet inte, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

10d) **Direkt efteråt** kommer det att kännas (... *skönt, häftigt, behagligt, roligt, glatt, känslösamt, motvilligt, ledsamt, obehagligt, tomt, vet inte, annat alternativ – flera alternativ möjliga*)

10e) **En vecka senare** kommer det att kännas (... *skönt, häftigt, behagligt, roligt, glatt, känslösamt, motvilligt, ledsamt, obehagligt, vet inte, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

---

Om alternativet "att träffa en sexpartner" är relevant för dig ikväll – fortsättning. Markera det svarsalternativ som bäst passar in:

11a) Jag kan tillräckligt om olika sätt att ha sex (skala 1-10) där 1 betyder att jag kan ingenting och 10 betyder att jag kan allt som jag behöver kunna.

Välj det eller de alternativ som stämmer in på dig:

*(Jag har fått bra sexualundervisning, jag pratar mycket med kompisar och vänner, jag har diskuterat sex med en kurator, jag läser böcker och tidningar om sex, jag söker rådgivning om sex på Internet via t.ex. frågelådor, jag porrsurfar och lär mig på så sätt om sex, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

11b) Jag kommer att kunna påverka på vilket sätt vi ska ha sex (skala 1-10)

Välj det eller de alternativ som stämmer in på dig:

*(för att sex är lätt att prata om, för att det är lätt att ställa krav, för att jag vet vad jag vill, för att det är oviktigt vad partnern vill, för att jag kommer att ha druckit alkohol, jag vet inte, **jag vill inte svara på frågan**, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

11c) Jag bryr mig om vad andra i min omgivning tycker om olika sätt att ha sex (skala 1-10)

Välj det eller de alternativ som stämmer in på dig:

*(för att det är svårt att prata om, för att det är svårt att ställa krav, för att jag inte vet vad jag vill, för att jag inte vet vad partnern vill, men det är oviktigt, jag kommer att ha druckit alkohol, jag vet inte, **jag vill inte svara på frågan**, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

Skydd mot sexuellt överförda infektioner, även kallade könssjukdomar

12) Markera det svarsalternativ som bäst passar in på dig:

Jag brukar **alltid** tänka på att minska riskerna att smittas av en könssjukdom
Jag brukar **oftast** tänka på att minska riskerna att smittas av en könssjukdom
Jag brukar **ibland** tänka på att minska riskerna att smittas av en könssjukdom
Jag brukar **sällan** tänka på att minska riskerna att smittas av en könssjukdom
Jag brukar **aldrig** tänka på att minska riskerna att smittas av en könssjukdom

---

Om alternativet "att träffa en sexpartner" är relevant för dig ikväll – fortsättning. Markera det svarsalternativ som bäst passar in:

13a) Vi kommer att minska riskerna att smittas av en könssjukdom (*ja/nej*)

13b) Vilken könssjukdom tänker du oftast på i så fall (flera alternativ möjliga)

Klamydia
HIV
Gonorré
Herpes
Kondylom
Syfilis
Annan

13c) Har du en könssjukdom idag? (*ja/nej/vet inte*)

13d) Om JA → vilken då? (flera alternativ möjliga)

Klamydia
HIV
Gonorré
Herpes
Kondylom
Syfilis
Annan

13d) Om NEJ → Har du någon gång haft en könssjukdom?
(*ja/nej/vet inte*)

Därefter: **OBS! Om JA på första frågan (nr. 13) → 13f - frågor**
OBS! Om NEJ på första frågan (nr. 13) → 13g - frågor

13f) Vi kommer i så fall att (*använda kondom, tillämpa annan säkrare-sex-
teknik, både och*)

Vad är troligast?

13 f-a1) Jag kommer att föreslå kondom eller annan säkrare-sex-teknik

→ därefter till 13 f-a2)

13 f-b1) Jag tror att min partner kommer att föreslå kondom eller annan säkrare-sex-teknik

→ därefter till 13 f-b2)

---

13 f-a2) Jag kommer att kunna föreslå kondom eller annan säkrare-sex-teknik (*för att sex är lätt att prata om, för att det är lätt att ställa krav, för att jag vet vad jag vill, för att det är oviktigt vad partnern vill, för att jag kommer att ha druckit alkohol, jag vet inte, jag vill inte svara på frågan, annat alternativ – fält att fyllas i*). Flera alternativ möjliga

13 f-b2) **Jag tror att min partner** kommer att föreslå kondom eller annan säkrare-sex-teknik ... (*för att sex är lätt att prata om, för att det är lätt att ställa krav, för att jag vet vad jag vill, för att det är oviktigt vad partnern vill, för att jag kommer att ha druckit alkohol, jag vet inte, jag vill inte svara på frågan, annat alternativ – fält att fyllas i*). Flera alternativ möjliga

→ därefter till fråga 14)

Vad är troligast?

13g-a1) Jag kommer **inte** att vilja använda kondom eller annan säkrare-sex-teknik

→ därefter till 13 g-a2)

13g-b1) Jag tror att min partner **inte** kommer att vilja använda kondom eller tillämpa annan säkrare-sex-teknik

→ därefter till 13 g-b2)

---

13 g-a2) Jag kommer inte att vilja använda kondom eller tillämpa annan säkrare-sex- för att (*det är svårt att prata om, det är svårt att ställa krav, jag inte vet vad jag vill, jag inte vet vad partnern vill, det är oviktigt, jag kommer att ha druckit alkohol, jag vet*

inte, jag vill inte svara på frågan, annat alternativ – fält att fyllas i). Flera alternativ möjliga

13 g-a3) Jag kommer inte att vilja använda kondom eller tillämpa annan säkrare-sex-teknik för att *(det är pinsamt, det är avtändande, det är ett avbrott, då misstänker jag den/de andra, jag/partnern riskerar att tappa ståndet, då föregår jag vad som kommer att hända, annat alternativ – fält att fyllas i). Flera alternativ möjliga*

→ därefter till fråga 14)

---

13 g-b2) Min partner kommer inte att vilja använda kondom eller tillämpa annan säkrare-sex-teknik för att *(det är svårt att prata om, det är svårt att ställa krav, jag inte vet vad jag vill, jag inte vet vad partnern vill, det är oviktigt, jag kommer att ha druckit alkohol, jag vet inte, jag vill inte svara på frågan, annat alternativ – fält att fyllas i). Flera alternativ möjliga*

13 g-b3) Min partner kommer inte att vilja använda kondom eller annan säkrare-sex-teknik för att *(det är pinsamt, det är avtändande, det är avbrott, då kommer han/hon att känna sig misstänkt, jag/partnern riskerar att tappa ståndet, han/hon vill nog inte föregå vad som kommer att hända, annat alternativ – fält att fyllas i). Flera alternativ möjliga*

→ därefter till fråga 14)

Att undvika könssjukdomar

14) Jag känner till

- smittvägar (skala 1-10)
- kondomer och andra preventivmedel (skala 1-10)
- sätt hur jag undviker smitta vid sex (skala 1-10)

14b) Om jag kan för lite beror det på (*bristande information, ointresse, att det inte går att ha koll på allt, rädsla att misstänkas ha en sjukdom, jag kan bedöma om partnern har en infektion eller inte, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

14c) Jag behöver mer kunskap om (*smittvägar, kondomer och andra preventivmedel, sätt hur jag undviker smitta vid sex, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

14d) Jag vet redan idag att jag kan skaffa mer kunskap via (*hemsidor, en organisation som RFSU eller RFSL, ungdomsmottagning, hud- eller köns-mottagning, vänner/kompisar, tidningar/tidskrifter, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

14e) Jag skulle lära mig mer om jag fick (*mer information, fördjupad information, samtal med en professionell, dryfta strategier och förhållningssätt så att jag kan agera förnuftigare, annat alternativ – **fält att fyllas i***). Flera alternativ möjliga

Avslutningsvis

Tack!

För forskningen inom sexuell hälsa är det alltid angeläget att skaffa relevant och tidsenlig kunskap om hur människors handlingsmönster vid kontaktskapande och sexvanor ser ut. Detta för att kunna utveckla effektiva och målgruppsanpassade preventionsinsatser. Metoden som har utprovats i denna studie handlar om att frågor ställs till personer via en bärbar dator, som är utrustad med en pekskärm, i den miljö där personen befinner sig. Frågorna besvaras genom att personen trycker på skärmen. På så sätt blir det enklare att ta reda på

sexvanor och handlingsmönster på ett mer direkt sätt. Metoden underlättar även bearbetningen av materialet så att ny kunskap kan produceras mer effektivt.

I studien, som är ett samverkansprojekt, beskriver de två olika aktörerna sina erfarenheter med pekskrmar. Forskningsprogrammet KÖSSA som ingår i fakulteten Hälsa och samhälle vid Malmö högskola bedriver forskning inom sexologi, sexualitet och sexuell hälsa. SRHR, som är ett programområde vid Socialmedicinska enheten, UMAS, Region Skåne har som ett av sina uppdrag att inhämta, producera och förmedla ny kunskap inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Studien är utgiven i SRHR:s rapportserie.

SRHR
Socialmedicinska enheten
UMAS, CRC, Ingång 72
205 02 Malmö
www.skane.se/srhr

